

Τῷ ἀρίστῳ καὶ τιμιωτάτῳ Κυρίῳ

ΙΩΑΝΝΗ Α. ΑΡΣΕΝΗ

εὐ πράττειν.

Ταύτας, ὧ φίλτατε, τὰς τρεῖς ἀνεκδότους ἐπιστολάς οὐκ ὤκησα διαπέμψαι τῇ σῇ κορυφῇ, καθ' ἃ ὑπεσχόμεν, προχείρους ἐν τοῖς ἐμοῖς χειρογράφοις εὐρών. Σὺ δὲ καταχώρισον, εἰ βούλει, ἐν τῇ «ΠΟΙΚΙΛΙΑ ΣΤΟΑ», τῷ πολυμιγεῖ σου δηλονότι Ἑμερολογίῳ. Ἴσως παρ' ἐμοῦ τι κοινωφελέστερον, ἢ καὶ τερπνότερον προσεδόκας. Ἀλλ' οὗν καὶ ταῦτ' ἀνδρῶν, οὐ τῶν τυγχόντων, τὰ ἐπιλείμματα, οἴσθαι ναυάγια μετὰ τὴν καταίγίδα τῷ πελάγει ἐπιπέορτα, ὀρήσουσιν ἴσως τοῖς περὶ τὴν ἡμετέραν φιλολογοῦσαν περιεργαζομένοις. Εἰ δὲ μὴ πρὸς ἄλλας, νῦν φροντίδας περιστώμεν, ἠδυνάμεν ἄν καὶ ἕτερα παλαιὰ ἐγγράφα δημοσιεῦσαι, οὐ μόνον τοὺς διδασκάλους, ἀλλὰ καὶ τῶν μαθητῶν τὰ ὄνόματα μαρτυρόμενα, ὅσοι προσεφοίτων εἰς τὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀλλαχοῦ τῆς τότε καταπιεζομένης Ἑλλάδος Σχολεῖα, ἐξ ἀρχαίων δὴ ἀρυσάμενος. Πλὴν ἀλλὰ, ἦν Θεὸς ἐθέλη, καχεῖρα, πρὸς ἄλλοις τισιν ἐγγράφοις, εἰς φῶς ἀχθήσονται, ὡς συμπλήρωμα τοῦ περὶ τῆς ἐνταῦθα τῶν Ἑλλήνων Ἀποικίας Ἱστορικοῦ Ὑπομνήματος, ὅπερ τοῖς πλείοσι τῶν φίλων δι' εὐχῆς ἐστὶ καὶ τὸ δεύτερον ἐκδοθῆναι.

Δεξάσθω γοῦν ἡ σῇ κορυφῇ τὰς παρούσας ἐπιστολάς μετὰ τῶν προστεθειμένων αὐταῖς ὀλίγων σημειωμάτων. Ἐβόρωσο.

Ἐνετίθηεν, ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ
ἔτει τῷ χ'απγ'.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΕΛΟΥΔΗΣ

Διευθυντῆς τῆς ἐν Βενετίᾳ Μαρκεζιᾶνῆς Βιβλιοθήκης.

Τῷ πανιερωτάτῳ καὶ αἰδεσιμωτάτῳ κυρίῳ

Γαβριήλῳ Φιλαδελφείας

ΠΕΤΡΟΣ ΑΣΑΝΗΣ

εὐ πράττειν. ¹

..... Ἐτι, Δέσποτά μου γίνωσκε πῶς ἤλθον εἰς τὴν ἡμετέρα πατρίδα. Ἐπει οὖν τέθνηκεν ἡ ἐμὴ συμβία, περινοστῶ σχεδὸν εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον, κηρύττων τὸ Ἱεροσυναγέλιον, καὶ οὐ μόνον ἐπὶ τὰς πόλεις, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὰς κώμας ποιῶ, ὅσον ἐπ' ἐμοί. Ὅμως λείπουσί μου κάποια βιβλία, καὶ παρακαλῶ τὴν Πανιερότητά σου νὰ μου ἀγοράσῃς τὰ Ἀπανθίσματα τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ τοὺς Λόγους τοὺς ἠθικοὺς καὶ πανηγυρικοὺς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, μετὰ τινων ἄλλων, καὶ τὴν Μέλισσαν. Καὶ γράψε μου τὴν τιμὴν αὐτῶν, καὶ θέλει σοῦ τὰ στείλει ἐκεῖνος ὁποῦ θέλει μοῦ τὰ φέρει. Ἄλλο γράφω τῆς ἀγιωσύνης σου, νὰ γνωρίζῃς πῶς τοὺς Μαρμαρίτας, ὁποῦ μοῦ ἔγραψες ποτὲ εἰς τὴν Κρήτην, ἕνεκα τῆς ἐμῆς πενίης, πωλῶ τοὺς νὰ ζήτω ἕως τανῦν τοὺς ἐκράτησα ὁποῦ τὸν (ἴσ. τοὺς) ἐγυρέψασιν πολλοί, καὶ εἰς τὴν Κρήτην ὁ Μπαρότζης Φραγκίσκος,² καὶ εἰς τὴν Κωνσταντι-

¹ Ἐκ τῆς παρούσης ἐπιστολῆς φαίνεται, ὅτι ὁ ἐπιστέλλας αὐτὴν πρὸς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον τῶν ἐν Βενετίᾳ Ὀρθοδόξων Ἑλλήνων καὶ Ἐξαρχὸν Πατριαρχικόν (Πρὸβλ. Ἰω. Βελούδου Ἱστορικὸν Ἑπιπέπτημα τῆς ἐκείνων Ἀποικίας, σελ. 68) τὴν Κηρικήν, γεννηθεὶς ἐν Ναυπλίῳ, καὶ οὗτος ἐκ τῶν ὀλίγων ἔσσι, πενίαν τὴν ἐσχάτην καὶ πόνους πολλοὺς ὑφιστάμενοι, ἀνεκούφιζον ἠθικῶς τε καὶ ἐπιστημονικῶς τὰς ὁδύνας τῆς καταδουλωθείσης πατρίδος. Συγκαταριθμηθήτω δὲ τούτοις καὶ Πέτρος ὁ Ἀσάνης. οὗ τὸ ὄνομα, νεοφανὲς μέχρι νῦν, περιετώθη καὶ μόνον ἐν τῇ ἀνεκδότῳ ταύτῃ ἐπιστολῇ, οὐδενὸς μνημονίου.

² Οὗτος, εὐπατρίδης ὢν, Βενετός, ἀνὴρ βιβλικώτατος καὶ φιλόδοξος, συνήθρως, κατὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ περιηγήσεις καὶ συνδιατριβὰς μετὰ τῶν τῆς Εὐρώπης σοφῶν, ἰκανὴν πολυτίμων Ἑλληνικῶν χειρογράφων ποσότητα, ἅτινα διακοσμοῦσι νῦν τὴν Ὀξώνειον βιβλιοθήκην. Τούτου δὲ σώζεται ἐν τῇ Δημαρχικῇ Μουσείῳ τῆς Βενετίας, «Περιγραφή τῆς Κρήτης» ἀνένδοτος, ἀλλὰ τε καὶ ἀρχαία τῆς νήσου περιέχουσα ἐπιγραφαί, ἐξ αὐτοῦ ἐκείνου ἀντιγεγραμμένας Ἐτελεύτησεν ὑπέρητος, σχεδὸν περὶ τὰ μέγα τοῦ 17. αἰῶνος.

(Πρὸβλ. Foscarini, Letteratura Veneziana, σελ. 336)

νούπολιν, ὅτι τρία ἔτη διέτριψα εἰς τὴν πόλιν, διδάσκωντας τοὺς παῖδας ἀρχόντων καὶ κληρικῶν. Τώρα ἤθελα νὰ ὑπάγω εἰς τὴν πόλιν εἰς τὴν Ῥώμην, διὰ νὰ πωλήσω δύο βιβλία διὰ τὸ γῆρας μου, ὅτι ἐδῶ εἶναι πολλὰ πτωχοὶ· οὐκ ἔχω τὰ ἀναγκαῖα· καὶ γράψε μου τὴν βουλὴν σου· ἢ, ἂν θέλῃ τινὲς τὸ βιβλίον αὐτοῦθεν, γράψε μου, δέουμαί σου, Δέσποτά μου. Οὐχὶ ἕτερον. ἀχιβ'. μηνὶ Νοεμβρίου λ'. ἀπὸ Ναυπλίου.

ΜΗΤΡΟΦΑΝΗΣ Ἱερομόναχος ὁ ΚΡΙΤΟΠΟΥΛΟΣ ¹

Γεωργίῳ τῷ Ἡγουμένῳ καὶ Ἐπιφάνιῳ

τοῖς αὐταδέλφοις ²

Βουλόμενος ἀπαραι ἐνετίθηεν, καὶ μὴ θέλων ἐν ἀμφιβολίᾳ καταλιπεῖν τοὺς τιμιωτάτους αὐταδέλφους κύριον Γεώργιον τὸν Ἡγούμενον καὶ κύριον Ἐπιφάνιον τὸν Ἡγούμενον, περὶ ὧν αὐτοῖς

¹ Τοῦτον τὸν ἐκ Βεβρόσιας τῆς Μακεδονίας σοφώτατον καὶ ποικίλων συγγραμμάτων πατέρα, διδάσκαλον δὲ τῶν ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν γραμμάτων παρὰ τῇ ἐν Βενετίᾳ τῶν Ὀρθοδόξων Κοινότητι τῷ 1628-1631), μετέπειτα δὲ μέχρι καὶ βίου Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας, μνημονεύουσι ἕτεροι ἀξιότιμοι Κ. ὁ ἐξ Οἰκονόμων καὶ ὁ μακαρίτης Δημητρακόπουλος, καὶ ἄλλοι περὶ ἑλληνικῆς γραμματολογίας διέλαβον ὁμογενεῖς τε καὶ ἀλλογενεῖς.

² Οὗτοι, μεγάλεμποροι ὄντες, ἐξ Ἰωαννίνων ὑπῆρξαν ἀληθεῖς τοῦ Ἐθνους ἡμῶν εὐεργέται, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ ἐν Βενετίᾳ Ὀρθοδόξου Ναοῦ κηδεμόνες καὶ ζηλωταὶ (1621-1616). Ἦν δὲ μάλιστα ὁ Ἐπιφάνιος καὶ ἄριστος καλλιγράφος, συστήσας Σχολεῖα ἐν τῷ Ἰωαννίνῳ καὶ ἐν Ἀθήναις, ἐκδοὺς δὲ καὶ ἰδίῳ αὐτοῦ ἀναλώμασι τὴν τότε σπανίζουσαν τοῦ Λασκάρειου Γραμματικῆν (παρὰ Ἰωάννη Πέτρῳ τῷ Πινέλλῳ. Ἐνετίησι, ἀχμ., εἰς 8ον, πρὸς ὠφέλειαν τῆς Νεολαίας. (πρβλ. Νελοῦδου, Ἱστορικὸν Ἰγούμνημα κτλ. σελ. 121-149· καὶ, Ἐπαίνον Ἰωαννίνων ἐν τῷ Παΐσιῳ τοῦ μικροῦ Γνωμαίηθι καὶ καὶ πολιτικῆ καὶ κτλ. ἐνετ. 1778, εἰς 4ον σελ. 60· ὅπου ὁ συγγραφεὺς Μοναχὸν τὸν Ἐπιφάνιον ἀποκαλεῖ, κακῶς ἐκλαβὼν τὸ ἐπώνυμον, Ἡγούμενον).

ὄφειλω, ἔγνων δεῖν διὰ τῆς παρουσίας μου δμολογίας ἀσφαλισθῆναι τοὺς ἄνδρας. Ὁμολογῶ τοῖνυν ὀφείλειν αὐτοῖς ἐν πρώτοις σκουδα δέκα βενέτικα, ἅπερ ἔλαβον παρ' αὐτῶν λόγῳ δανείου· ἔπειτα ὄφειλω λίτρας βενέτικας εἰκοσιτέσσαρα; (ἐκάστη λίτρα δέκα γαζέτας) περὶ δύο στοιβῶν βιβλίων, ἅπερ ἐξέδωκε Νικόδημος ὁ Μεταξᾶς¹. ἔπειτα ἄλλας δέκα καὶ ὀκτὼ ὁμοίας λίτρας περὶ τινῶν Ἀριστοτελικῶν βιβλίων. Ἄπερ πάντα ὑπόσχομαι ἀποστεῖλαι τοῖς ῥηθεῖσι τιμιωτάτοις ἀγαθὲλφοῖς, ἢ τοι ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως, ἢ ἀπὸ Ἀλεξανδρείας, μετὰ πάσης εὐχαριστίας. Εἰς οὖν τὴν περὶ τούτων ἀσφάλειαν ἐδόθη αὐτοῖς ἡ παροῦσά μου δμολογία. Ἐνετίησιν, ἔτει Κυρίου αχλ'. Ὁκτωβρίου κη'.

ΜΗΤΡΟΦΑΝΗΣ Ἱερομόναχος ὁ ΚΡΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ τὰ ἄνωθεν ὁμολογῶν καὶ ὑποσχόμενος.

ΓΕΡΜΑΝΟΥ Ἱερομονάχου τοῦ ΡΑΣΟΞΕΣΤΟΥ

Πανιερώτατε καὶ σοφώτατε Δέσποτα

τὴν ἐδαφιαίαν ἀπονέμω τῇ σῇ Πανιερότητι μετάνοιαν²

Μήτε ἡ Πανιερότης σου ἀείποτε ἔλειψε νὰ μὲ χαριτώνη μὲ τὰ

¹ Περί τοῦ Κεραλλήνου Μοναχοῦ Νικόδημου τοῦ Μεταξᾶ, τοῦ συστήσαντος ἐν Λονδίῳ, ὕστερον δὲ μετακομίσαντος τῆ 1627 πρώτον ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸν τυπογραφεῖον, ἔρα τὰ ὑπὸ τοῦ πολυκλαύστου μοι φίλου Σοφοκλέους τοῦ ἐξ Οἰκονόμων (ἐν τῷ, Περί Μάρκου τοῦ Κυπρίου σελ. 14) καί, περιστατικώτερον, ὑπὸ Σάθα (Νεοελλ. Φιλολογ. σελ. 274), καὶ Βελούδου (αὐτόθι, σελ. 73) ἱστορούμενα σημειωτέον ἦμεις, ὅτι ἐκ τῶν ἐν τῇ παρότρῃ τοῦ Κριτοπούλου ὁμολογία εἰρημένων δύο στοιβῶν βιβλίων, φαίνεται καὶ ἄλλα δημοσιεύσας ὁ Νικόδημος, παρὰ τὰ τρία καὶ μόνον γνωστὰ συγγράμματα ὑπὸ Σάθα φερόμενα. Τοῦ δὲ Μεταξᾶ σώζονται παρ' ἐμοὶ καὶ δύο τινες ἀνέκδοτοι ἐπιστολαί, ἡ μὲν κοινῇ τῇ καθ' ἡμᾶς διαλέκτῳ, ἡ δὲ ἰταλιστὶ γεγραμμένη.

² Γέγραπται ἡ ἐπιστολὴ αὕτη πρὸς τὸν ἱερώτατον πρῶτον Κυθῆρων,

σεβάσματά της ἔργα καὶ λόγια, μήτε ἐγὼ ὁ εὐτελέστατός της δούλος λείπω ποτὲ νὰ μὴν γνωρίζω τὰς χάριτας· καὶ ἀνίσω· καὶ κάποια ἰνδάγματα τὸ ἐναντίον εἰς τοῦ λόγου μου φανερώνουσιν, ὅμως δὲν ἐμποροῦσι τὰ συμβεβηκότα τοῦ καιροῦ νὰ μεταλλάξουν τῆς φύσεως τὴν διάθεσιν· ἐπειδὴ τὰ ἐκ φύσεως οὐκ ἀφίστανται. Διὰ τοῦτο κάταπολλά παρακαλῶ τὴν πανιερωτάτην σου ψυχὴν εἰς τοῦ λόγου μου μὴ ἀμφιβάλῃ πῶς νὰ ἐσθῆσθῃ τὸ ἔνθερον τῆς φιλίας, διατὶ δίδω της μάρτυρα τὸν καρδιογνώστην Θεὸν πῶς δὲν θέλω τῆς ἀλησμονήσει ποτὲ τὰς εὐεργεσίας καὶ χάριτας ὅπου ἀπ' αὐτὴν ἔλαβον καὶ λαμβάνω, ἀλλὰ ἃς ῥίχνῃ τὴν αἰτίαν, ὡς καθὼς ἐπροεῖπα, εἰς τὰ τοῦ καιροῦ συμβαίνοντα. Ἐγὼ τῆς ἔγραψα καὶ μετ' ἄλλην μου, φανερώνοντάς της τὴν γνώμην μου, πῶς νὰ ἤθελεν ἦσται τρόπος μετ' ἀδικαιολογημένην πρόφασιν νὰ ἔρχομαι αὐτοῦ, καὶ τοῦτο τὸ περισσότερον μετ' τὴν ἀγίαν της εὐχὴν, διὰ νὰ ἔγω ἀφορμὴν νὰ τὴν δουλεύσω. Εἰς τοῦτο δὲν ἴδα ἀπόκρισιν.

Ἡξείροντας πολλοὶ εἰς τοὺς Κορυζοὺς ἐδῶ τὴν ἀγάπην, ὅπου διὰ τὴν ἄκραν της καλοκἀγαθίαν μετ' ἠγάπησε, μετ' βάνουσι μέσον, μήπως καὶ μετ' τὸν ἐρχομὸν τοῦ αὐτοῦ, ἔχουν ἀπὸ ταῖς χάριταις, ὅπου εἶναι συνηθισμένη νὰ δίδῃ εἰς τοὺς ἠγαπημένους της, τὴν προσήνῃ καὶ τὸ ἀγαθὸν νεῦμα, τὴν πρὸς τὸ καλὸν προτροπήν, τὴν καλὴν νοουθεσίαν καὶ τὰ ἐπιλοιπὰ. Διὰ τοῦτο ἀγαπῶ νὰ ἀληθεύῃ τοῦτο τὸ νόημα, ὅτι ἐγὼ νὰ ἔχω τέτοιαν χίρην σιμὰ εἰς τὴν Πανιερότητά σου νὰ συνιστῶ τῶν φίλων μου καὶ τῶν ἠγαπημένων μου τὰ παιδιὰ εἰς ταῖς χάριταίς της, καὶ νὰ ἀληθεύῃ ἀκόμη καὶ ἡ κήρυξις ὅπου ἀνω εἰς ὅλους κοινῶς τῶν θεοχηρίτων της ἔργων. Ἄς εἶναι λοιπὸν εἰς τὰς ἀγίας της καὶ σεβάσματάς χεῖρας ῥακομαντάδος ἀπὸ μέρους μου ὁ εὐγενὴς καὶ ἠγαπημένος μου κατὰ πνεῦμα υἱός σου¹ Στάμιος ὁ Λουπινᾶς ἀκροατὴς τῆς φιλοσοφίας ἀξιέπαινος,

μετέπειτα δὲ φιλαδελφείας ἐν Βενετίᾳ Ἀθανάσιον τὸν Βελεριανόν, περὶ οὗ τό ἐμοῦ ἕπομνημα. — Ὁ δὲ Ῥατοξέστης Κερκυρατὸς ἦν, τῶν τε Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν γραμμάτων διδάσκαλος, γνωστός καὶ διὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ πονηθέντα ἕπομνηματα εἰς τὴν Ἱερὰν Λειτουργίαν, ἐν οἷς προσαφῆρᾷ πρὸς τὴν θεῖαν πέτραν τῆς πίστεως τὰ κωκῶδα τῶν ἀντιδιατιθεμένων γεννήματα. Ταῦτα δὲ συνέγραψε πρὶν ἢ ἀναβῆ τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν τῆς Ἀγκύρας θρόνον. — (Ὁρ. Ἀ. Μουστοξύδου Πρακτικὰ τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἐπιτελείας τῶν φιλομαθῶν· σελ. 16.)

¹ Τουτέστι, Σ·Υ (κύριος). — Ὁ δὲ Σταμάτιος Λουπινᾶς, μέλος τῆς ἐν Κερκύρᾳ Ἀκαδημίας τῶν Ἐξησφαλισμένων, (Μουστοξύδης, αὐτόθι ἐπι

Ῥωμαίων, ἢ μάλλον νὰ εἶπω, Ἑλλήνων προγόνων υἱὸς τίμιος καὶ ἐνάρετος. Ἄς ἔχη λοιπὸν, παρκαλῶ, τὸ θάρρος τῆς Πανιερότητός σου ὅταν ἐρχεται ἀπὸ τὴν Πάδισθαι αὐτοῦ εἰς τὴν Βενετίαν, νὰ τὸν δέχεται προσηνεὶ τῷ προσώπῳ κατὰ τὸ ἔθος τῆς. Καὶ μὲ τὸ τέλος φιλῶ καὶ καταφιλῶ τὰς ἀγίας τῆς καὶ πανιέρους τῆς χειρὸς. Ἐββρωμένην διαφυλάττει ὁ Κύριος τὴν σὴν Πανιερότητα εἰς περιόδους ἐτῶν πολλῶν διὰ πολλῶν σωτηρίων.

Ἄπὸ τοῦς Κορυφούς κατὰ τὸ ἀρχμ'. Μηνίου κ'.

Τῆς Πανιερότητός σου δοῦλος πιστότατος
ΓΕΡΜΑΝΟΣ Ἱερομόναχος ἁγίου ΡΑΣΟΞΕΣΤΗΣ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

πὸ τῆς συστάσεως τῆς ἑλληνικῆς ἐπι-
κρατείας, ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν φιλαυτία
συνεχῶς καυχᾶται διὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς
δημοσίας ἐκπαιδεύσεως ἀγῶνας τοῦ
ἔθνους καὶ διὰ τοὺς καρποὺς αὐτῶν.
Καίτοι ἡ πρὸς τὴν μάθησιν τάσις τῶν
νεωτέρων Ἑλλήνων εἶνε ἀναντιρρήτως,
νομίζομεν οὐχ ἥττον, ὅτι ἐν πολλοῖς μὲν
ἢ ἀξιέπαινος αὐτῆς τάσις ἔλαβε στραυλὴν διεύθυνσιν, ἐν ἄλλοις δὲ
ἀντὶ προόδου παρυσιάζει μάλλον στρεβλότητα ἐὰν μὴ καὶ ὀπισθο-

εἴκοσιν ἔλους ἐνισχυτοῦ ἀπεθησάρισεν ἐν τε Βονωνία καὶ Πικτυίῃ τὴν
ἀκροτάτην παιδείαν.